

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રાજસ્થાન રાજ્ય

વિ.

સોહન લાલ અને અન્ય

એપ્રિલ ૨૦, ૨૦૦૪

[દોરઈસ્વામી રાજુ અને અરિજીત પાસાયત, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩:

કલમ ૩૭૮-નિર્દોષ જાહેર કરવા સામે રાજ્ય દ્વારા અપીલ-ઉચ્ચ ન્યાયાલયે કારણ આપ્યા વિના રજા આપવાનો ઇનકાર કર્યો-એવું ઠરાવ્યું કે નિર્ણય માટે કારણો દર્શાવવા એ કોર્ટ સમક્ષ કેસનાં ન્યાયીક અને ન્યાયપૂર્ણ નિકાલનું એક આવશ્યક લક્ષણ છે અને જે હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહીની

રીત અને ગુણવત્તા વિશે જાણવાનો એકમાત્ર સંકેત છે., તેમજ એ હકીકત પણ છે કે સંબંધિત અદાલતે ખરેખર યોગ્ય રીતે વિચારણા કરી છે –વધુમાં, જ્યારે અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરવાથી પ્રથમ અપીલ અદાલતના આદેશ અને હાથ પર પણ ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાની તપાસ માટે એકવાર અને તમામ અવકાશને બંધ કરવાની અસર પડે છે–નિર્ણય માટે કારણો આપવાની જરૂરિયાત ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા તારણ પર પહોંચેલા કારણો નોંધવા માટે, અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે એ હકીકત સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી કે કલમ ૩૭૮ હેઠળ પરિકલ્પિત અપીલ અદાલત પાસેથી રજા માંગવા અને મેળવવા પર શરતી છે–ઉચ્ચ અદાલત, કારણ કે પ્રથમ અપીલ અદાલત નિર્દોષ છુટકારા સામેની અપીલની કાર્યવાહી કરતી વખતે પણ સંપૂર્ણ પુરાવાઓની તપાસ કરવા અને જો જરૂર હોય તો ફરીથી મુલ્યાંકન કરવા માટે પણ હકદાર અને બંધાયેલી હતી, જોકે દખલ કરવાનું પસંદ કરતી વખતે માત્ર અદાલતને જ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે દોષની સંપૂર્ણ ખાતરી મળવી જોઈએ અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે ઉચ્ચ અદાલત વધુ એક શક્ય અથવા વધુ શક્યમત રજુ કરી શકે છે. માત્ર અલગ ડ્રજિસ્ટ્રી-અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગવાની જોગવાઈ એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે છે કે નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશો સામે કોઈ તુરંત અપીલ દાખલ કરવામાં ન આવે, અલબત્ત, પરંતુ તે ઉચ્ચ અદાલતને યાંત્રિક રીતે માત્ર ગુપ્ત અથવા તૈયાર અવલોકનો દ્વારા રજા આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે સક્ષમ બનાવતી નથી, જેમાં કોઈ પણ પ્રકારની યોગ્ય

વિચારણા કર્યાઅંગેનો કોઈ સંકેત નથી-મંજૂરી આપવામાં આવે છે-ઉચ્ચ અદાલત કાયદા અનુસાર અપીલનો નિકાલ કરે છે.

ઓરિસ્સા રાજ્ય વિરુદ્ધ ધનીરામ લુહાર, જે. ટી. (૨૦૦૪) ૨ એસ. સી. ૧૭૨, પર આધાર રાખ્યો હતો.

કલમ ૩૭૮-કલમ હેઠળ અપીલ કરવાની રજા માટેની જોગવાઈ અને બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજાની જોગવાઈ- બંધારણની કલમ ૧૩૬ વચ્ચેનો તફાવત-બંધારણની કલમ ૧૩૬ કોઈ પણ પક્ષની તરફેણમાં અપીલ કરવાનો કોઈ અધિકાર પ્રદાન કરતી નથી અને એવું નથી કે બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં કોઈ અને દરેક ભૂલ સુધારવાની કલ્પના કરવામાં આવી છે-બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલતની સત્તાઓ વિશેષ અને અસાધારણ છે અને મુખ્ય ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે ન્યાયની કોઈ ભૂલ થઈ નથી-જેને કલમ ૩૭૮ હેઠળ કલ્પના કરવામાં આવેલી અપીલ સાથે સમાન ન કહી શકાય. કોડ એ હકીકત હોવા છતાં કે તે અપીલ દાખલ કરવા માટે રજા મેળવવાને આધિન છે-રજા મેળવવાની જરૂરિયાત કોડ હેઠળ અપીલની પ્રકૃતિ, હદ અથવા અવકાશને અનિશ્ચિત બનાવતી નથી-ભારતનું બંધારણ-કલમ ૧૩૬.

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ફોજદારી અપીલ નંબર ૮૯૫/૨૦૦૨.

એસ. બી. સી. આર. એલ. માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના ૩૧.૫.૨૦૦૧ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી. ૨૦૦૧નો અપીલ. નંબર ૮૮.

અપીલકર્તાઓ માટે સુશ્રી સંધ્યા ગોસ્વામી.

પ્રતિવાદીઓ માટે સુશીલ કુમાર જૈન, એચ. ડી. થાનવી અને સુશ્રી રુચિ કોહલી.

કોર્ટનો નીચેનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો:

ઉપરોક્ત અપીલ રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા ૨૦૦૧ના S. B. CrI.A નંબર ૮૮માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજના તારીખ ૩૧.૫.૨૦૦૧ ના આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જે હેઠળ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે રજા આપવાનો ઇનકાર કરતી વખતે નીચેનો આદેશ પસાર કર્યો છે અને પરિણામે અપીલને નકારી કાઢી છે:

"વિદ્વાન સરકારી વકીલને સાંભળ્યા.

વિવાદિત ચુકાદાનો અને વિદ્વાન સરકારી વકીલ પાસે ઉપલબ્ધ રેકૉર્ડનો અભ્યાસ કર્યો.મને ચુકાદામાં કોઈ ભૂલ દેખાતી નથી.રજા આપવા માટે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી.તદનુસાર, અપીલ કરવાની આ રજા આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સુશીલ કુમાર જેને સખત દલીલ કરી હતી કે, આ અદાલતના અગાઉના ચુકાદાઓ છતાં, જેમાં સ્પષ્ટપણે સંકેત આપવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં અપીલ કરવાની મંજૂરી નકારવામાં આવે છે તેવા કેસોમાં આ આદેશના સમર્થનમાં કારણો સોંપવા પડશે કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૩૭૪ (ટૂંકમાં "સીઆર.પી.સી.") હેઠળ દોષિત ઠેરવવા સામે આપવામાં આવેલી અપીલ અને કલમ ૩૭૮, Cr.P.C હેઠળ આપવામાં આવેલી અપીલ વચ્ચે નોંધપાત્ર તફાવત છે. મંજૂરી માટે કોઈ પૂર્વશરત વિના આપમેળે અને ઉચ્ચ ન્યાયાલયની મંજૂરી મેળવવા અને મેળવવાને આધિન અપીલના અધિકારનું નિયમન કરતી અન્ય, આ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયોમાં નોંધવામાં આવી નથી અને તેથી, આ વિચારણા માટે જરૂરી છે. આવી રજૂઆતોને અનુસરીને એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે જ્યારે કોઈ અદાલતે કહ્યું હોય કે તેને ચુકાદામાં કોઈ ભૂલ દેખાતી નથી, ત્યારે તેને પોતે જ પૂરતું કારણ ગણવું જોઈએ અને રજા આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે આ રીતે કરવામાં આવેલી વિવેકબુદ્ધિને આ આધાર પર દોષિત ઠેરવી શકાતી નથી કે તેના માટે કોઈ વધુ અથવા અન્ય વિગતો/કારણો સોંપવામાં આવ્યા નથી. પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ માટે વિશેષ પરવાનગી અને અપીલ કરવા માટે વિશેષ મંજૂરી માટેની આવી અરજીઓને કોઈ કારણ આપ્યા વિના ટૂંકમાં નકારી કાઢવામાં આ અદાલત દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રથાના આધારે પણ સામ્યતા દોરવાનો પ્રયાસ કર્યો

હતો.અપીલકર્તા-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે કારણો ન આપવાની ભૂલ એ પોતે એક દૂષિત કરતું પરિબળ છે અને તે ઉચ્ચ અદાલતના આદેશને દૂષિત કરે છે, જે અનેક કેસોમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે.

અમે બંને બાજુ હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલશ્રીઓ/કાઉન્સીલ્સની રજૂઆતોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધી છે.આ અદાલત જે. ટી. (૨૦૦૪) ૨ એસ. સી. ૧૭૨ માં:ઓરિસ્સા રાજ્ય વિ. ધનીરામ લુહાર, છેલ્લા બે દાયકાથી અગાઉના કેસોમાં વ્યક્ત કરેલા ઢ્રષ્ટિકોણને પુનરાવર્તિત કરતી વખતે આવા કેસોના નિકાલમાં કારણો નોંધવાની હાઈકોર્ટની જરૂરિયાત, ફરજ અને જવાબદારી પર ભાર મૂક્યો છે.ન્યાયિક મંચ દ્વારા ચુકાદા/આદેશ અને ન્યાયિક સત્તાના ઉપયોગની ઓળખ એ છે કે તેના નિર્ણયના કારણોને જાહેર કરવું અને કારણો આપવા પર હંમેશા મજબૂત વહીવટી ન્યાય વિતરણ પ્રણાલીના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમાંના એક તરીકે ભાર મૂકવામાં આવે છે, જેથી એ જાણી શકાય કે અદાલત સમક્ષ આ મુદ્દા પર યોગ્ય અને યોગ્ય રીતે વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતા તરીકે પણ.હકીકત એ છે કે ગુણદોષ પર અસરકારક વિચારણા માટે નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશ સામે રાજ્યના અનુરોધ પર અપીલની સુનાવણી ઉચ્ચ અદાલતમાંથી અપીલ કરવા માટે રજા મેળવવાની પ્રારંભિક કવાયતને આધિન કરવામાં આવે છે, તે કોઈ પણ હલકી ગુણવત્તાવાળી અથવા શ્રેણીની અપીલ તરીકે ધ્યાનમાં લેવાનું કોઈ કારણ નથી, જ્યારે તે સ્પષ્ટ રીતે અને વૈધાનિક રીતે પ્રદાન કરવામાં આવી હોય અથવા

કારણો નોંધવાની સ્પષ્ટ જરૂરિયાતને દૂર કરવા અને તેને સમાપ્ત કરવા માટે પૂરતી હોય.કોઈપણ ન્યાયિક શક્તિનો વિવેકપૂર્ણ રીતે ઉપયોગ થવો જોઈએ અને માત્ર એ હકીકત કે અદાલત/મંચ પાસે તે જ રીતે ઉપયોગ કરવા માટે વિવેકબુદ્ધિ નિહિત છે, તે જાણીતી કહેવત-ન્યાયાધીશની વિવેકબુદ્ધી મુજબ બદલાતું' દ્વારા કહેવાતી મનસ્વી રીતે તેનો ઉપયોગ કરવા માટે કોઈ લાઈસન્સની રચના કરતું નથી.જ્યારે આવા આદેશો ઉચ્ચ મંચો સમક્ષ વધુ પડકારવા માટે સક્ષમ હોય ત્યારે મનસ્વીપણાને હંમેશા કોઈપણ સત્તાની ન્યાયિક ક્વાયતનો અભિશાપ માનવામાં આવે છે.ફોજદારી કેસ ચલાવવામાં અથવા ચલાવવામાં અથવા અપીલ કરવામાં રાજ્ય તેના પોતાના કોઈ પણ અધિકારને સમર્થન આપતું નથી, પરંતુ કાયદાના શાસનને જાળવી રાખીને સમાજમાં વ્યવસ્થા જાળવવા અને અરાજકતાને ટાળવા માટે અનુક્રમે પુનરાવર્તનને રોકવા તેમજ ગુનાઓ અને અપરાધીઓને સજા આપવા માટે મોટા પ્રમાણમાં સમાજના હિતને સમર્થન આપે છે.અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગવાની જોગવાઈ એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે છે કે નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશો સામે કોઈ તુરંચ અપીલ દાખલ કરવામાં ન આવે, અલબત્ત, પરંતુ તે ઉચ્ચ અદાલતને યાંત્રિક રીતે માત્ર ગુપ્ત અથવા તૈયાર અવલોકનો દ્વારા રજા આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે સક્ષમ બનાવતી નથી, જેમ કે આ કિસ્સામાં, (અદાલતને કોઈ ભૂલ મળતી નથી), દેખીતી રીતે આગળ કોઈ પણ પ્રકારની વિચારણા કર્યાનો સંકેત નથી.જ્યારે ઉચ્ચ અદાલતના આદેશો આ અદાલત સમક્ષ વધુ પડકાર માટે અનુકૂળ હોય

ત્યારે તે વધુ થાય છે.આવા ધાર્મિક અવલોકનો અને સંક્ષિપ્ત નિકાલ, જે અમુક સમયે અને આ કિસ્સામાં, અપીલના વૈધાનિક અધિકારને અટકાવવાની અસર ધરાવે છે, જો કે તે નિયમનકારી છે, તેને અદાલતો સમક્ષ દાવાનો ન્યાયી રીતે નિકાલ કરવાની યોગ્ય અને ન્યાયિક રીત ન કહી શકાય.નિર્ણય માટે કારણો આપવા એ અદાલતો સમક્ષ મામલાના ન્યાયિક અને ન્યાયી નિકાલનું એક આવશ્યક લક્ષણ છે, અને જે હાથ ધરવામાં આવેલી ક્વાયતની રીત અને ગુણવત્તા વિશે જાણવા માટેનો એકમાત્ર સંકેત છે, તેમજ એ હકીકત પણ છે કે સંબંધિત અદાલતે ખરેખર યોગ્ય રીતે વિચારણા કરી હતી.આ ઉપરાંત, જ્યારે અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરવામાં આવે ત્યારે પ્રથમ અપીલ અદાલતના આદેશ અને હાથમાં પણ ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાની તપાસ માટે એકવાર અને બધા માટે અવકાશ બંધ કરવાની અસર પડે છે.અમારા મતે, અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા તારણ પર પહોંચેલા કારણો નોંધવાની જરૂરિયાતને એ હકીકત સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી કે કલમ ૩૭૮ Cr.P.C હેઠળ કલ્પના કરાયેલ અપીલ અદાલત પાસેથી રજા માંગવા અને મેળવવા માટે શરતી છે.આ અદાલતે વારંવાર જણાવ્યું છે કે પ્રથમ અપીલ અદાલત તરીકે ઉચ્ચ અદાલત પણ નિર્દોષતા સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે પણ સંપૂર્ણ પુરાવાઓની તપાસ કરવા અને જો જરૂર હોય તો ફરીથી પ્રશંસા કરવા માટે હકદાર અને બંધાયેલી છે, જો કે માત્ર દખલ કરવાનું પસંદ કરતી વખતે અદાલતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે અપરાધની સંપૂર્ણ

ખાતરી મેળવવી જોઈએ અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે ઉચ્ચ અદાલત માત્ર એક વધુ સંભવિત અથવા અલગ દ્રષ્ટિકોણ લઈ શકે છે.ઉપરોક્ત સિવાય, અપીલની વિચારણાની હદ અને ઊંડાણની બાબતમાં, અપીલ સાથે વ્યવહાર કરવામાં કોઈ તફાવત અથવા અભિગમમાં મતભેદની કલ્પના કરવામાં આવી નથી કારણ કે માત્ર એક દોષિત ઠેરવવાની વિરુદ્ધમાં હતો અથવા બીજો નિર્દોષ જાહેર કરવાની વિરુદ્ધમાં હતો.

ભારતના બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલતની સત્તા પર સામ્યતા લાવવાનો પ્રયાસ અને કલમ ૩૭૮ Cr.P.C હેઠળ અપીલ કરવાની મંજૂરી માટેની અરજી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે ઉપયોગ કરવાના કારણો આપ્યા વિના SLP તબક્કે અપીલને નકારી કાઢવાની પ્રથાનો કોઈ અર્થ નથી અને તે અતાર્કિક છે.સૌ પ્રથમ, ઉચ્ચ અદાલત પદાનુક્રમમાં અંતિમ અદાલત નથી અને તેના આદેશો આ અદાલત સમક્ષ પડકારવા માટે સક્ષમ છે, સ્પષ્ટ સ્થિતિથી વિપરીત કે અપીલ કરવા માટે વિશેષ રજા આપવાનો ઇનકાર કરતા આદેશમાંથી આગળ કોઈ અપીલ માટે કોઈ અવકાશ નથી.એકથી વધુ પ્રસંગોએ પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે કે બંધારણની કલમ ૧૩૬ કોઈ પણ પક્ષની તરફેણમાં અપીલ કરવાનો કોઈ અધિકાર પ્રદાન કરતી નથી અને એવું નથી કે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં કોઈ પણ અને દરેક ભૂલને સુધારવાની કલ્પના કરવામાં આવી છે.બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલતની સત્તા વિશેષ અને અસાધારણ છે અને તેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એ

સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે ન્યાયની નિષ્ફળતા ન થાય.તે અપીલ દાખલ કરવા માટે રજા મેળવવાને આધિન હોવા છતાં કલમ ૩૭૮ Cr.P.C હેઠળ કલ્પના કરાયેલ અપીલ સાથે તે સમાન ન કહી શકાય.રજા મેળવવાની જરૂરિયાત કોડ હેઠળ અપીલની પ્રકૃતિ, હદ અથવા અવકાશને અનિશ્ચિત બનાવતી નથી, જે અપીલકર્તા વતી ધારવામાં આવે છે.પરિણામે, આ અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને હાઈકોર્ટના આદેશને રદ કરવામાં આવે છે.

તેની સામેની અપીલની પ્રકૃતિ અને પહેલેથી જ સંકળાયેલા સમયગાળાને ધ્યાનમાં લેતા, અમારા મતે, ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ અપીલમાં દાવાઓના ગુણદોષ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યા વિના રજા આપીને ન્યાયના હિતને વધુ સારી રીતે સેવા આપવામાં આવશે, જેથી કોઈ વધુ વિલંબ કર્યા વિના તેના પોતાના ગુણદોષ પર તેનો નિકાલ કરી શકાય.રજા આપવામાં આવે છે.ઉચ્ચ અદાલત અપીલને ધ્યાનમાં લેશે અને પ્રતિવાદીઓને નોટિસ જારી કર્યા પછી, કાયદા અનુસાર તેનો વિચાર કરશે અને નિકાલ કરશે.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.